

Dansk A STX

Råd og vink til undervisningen i vejledende sæt 1 2018

Fagkonsulent Sune Weile og kommissionsformand Nicolai R. Eriksen

Indholdsfortegnelse

Dansk A STX	1
Forord.....	3
Indledning.....	4
Gode idéer til undervisningen i de nye prøvegenrer	4
Det udvidede tekstbegreb	4
Hvordan kan man arbejde med opgaverne i undervisningen?	4
Den analyserende artikel.....	4
Den debatterende artikel.....	11
Den reflekterende artikel	18

Forord

Kære kollega

Dette hæfte indeholder råd og vink til undervisningen i det nye vejledende sæt 1 2018 for STX. Hæftet er udarbejdet af undertegnede og Nicolai R. Eriksen.

I tilknytning til dette hæfte er udkommet Lærerens hæfte 1, som beskriver opgave- og prøvegenrer m.v. De nye skriftlige sæt vil være et fokuspunkt på dette års FIP-kurser.

Vi glæder os til samarbejdet!

Venlig hilsen

Sune Weile, fagkonsulent

sune.weile@uvm.dk

Indledning

...

Gode idéer til undervisningen i de nye prøvegenrer

Det udvidede tekstbegreb

I danskfaget arbejder vi med et udvidet tekstbegreb. Tekster i danskfaget omfatter således både litterære tekster og levende billeder. Betegnelsen levende billeder dækker i en danskfaglig sammenhæng over alle film- og tv-formater, herunder spillefilm, novellefilm, kortfilm, tv-reklamer, dokumentarudsendelser og virale kampagner med brug af film. Der er tale om teksttyper, hvor det kan være naturligt og i nogle tilfælde nødvendigt at gøre brug af mediefaglige begreber som eksempelvis klipning og kameraføring. Men præcis som tilfældet er med faste billeder (herunder kunstværker og reklamer) kan man komme langt med brug af veletablerede danskfaglige begreber, som også hører litteraturanalysen til. Dansk er ikke billedkunst, og dansk er ikke mediefag. Det er vigtigt at huske på det centrale mål med alle former for danskfaglige analyser: at undersøge, hvordan tekster virker. Denne undersøgelse kan foretages og dokumenteres på mange måder.

Hvordan kan man arbejde med opgaverne i undervisningen?

Det følgende er et bud på, hvordan man i dansktimerne kan arbejde med tekstmaterialet og skriveprocessen i fællesskab. Den didaktiske grundtanke er, at det fælles analysearbejde skal danne afsæt for en stilladseret, men individuel træning af nogle af de skrivehandlinger og –kompetencer, der knytter sig til de enkelte genrer. Undervisningen skal opøve elevernes evne til dels at lave en fokuseret læsning med blik for tekstens *hvad*, *hvordan* og *hvorfor*, dels at strukturere og formidle denne læsning – eller dele af den – på en klar måde. Dvs.: Omsætte tekstforståelse til skrift.

Den analyserende artikel

I Vejledende sæt 1 optræder der to teksttyper, der er nye i forhold til i de tidligere opgavehæfter: To animationsfilm og en tale. Opgaven er imidlertid den samme som når man står over for en novelle, et digt eller en dokumentarfilm: Analysen skal afdække *hvad*, der er centralt i teksten, *hvordan* teksten formidler det, og *hvorfor* – dvs. med hvilken effekt og hensigt – det formidles, som det gør.

Eksempel 1:

Den sammenlignende analyse, fortolkning og vurdering ”Kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme” – forslag til arbejdsspørgsmål, opgaver og analytiske pointer:

Opgave 1:

Skriv en analyserende artikel om kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme.

I din artikel skal du analysere, fortolke og vurdere ”*Det bliver f***** bomben!*” Opstemt #1 og *Voteman*.

I det fælles analysearbejde er det naturligvis oplagt at analysere teksterne enkeltvis og på baggrund heraf foretage en sammenligning og vurdering af de to kampagnefilm. Arbejdet kan tage udgangspunkt i disse spørgsmål (og bud på svar):

- 1) Beskriv kort filmens formål og handling. Færdiggør sætningerne:
"Det bliver f***** bomben!" Opstemt #1 er en kampagnefilm, der...
 Det gør den ved at...
- 2) Vi møder kampagnelederen Frederik, gymnasieeleverne Rasmus og Josefine samt Rasmus' storesøster og veninde
  - Hvilken 'rolle' spiller de hver især i forhold til kommunalvalget?
  - Hvordan fremstilles de? Hvilke *typer* er de?
  - Hvad siger de, og hvordan siger de det?
  - Hvilke overordnede synspunkter repræsenterer de?
  - Hvilke udfordringer står de to gymnasieelever overfor?
- 3) Hvilke centrale og gennemgående filmiske virkemidler bruger kampagnefilmen?
- 4) Hvordan hænger disse virkemidler sammen med filmens formål? Mao.: Forklar, hvordan kampagnefilmen forsøger at nå sit mål.
- 5) Til diskussion: Hvordan virker filmen (på jer)? Vurdér om den virker efter hensigten.

Centrale analytiske iagttagelser og nedslag:

Ad 1)

"Det bliver f***** bomben!" Opstemt #1 er en kampagnefilm, der forsøger at få unge til at stemme ved kommunalvalget. Det gør den ved at fortælle om en smart, overfrisk kampagneleder, der vil bruge de unges sprog til at *nå* de unge, men helt indlysende har misforstået 'ungdommens sprog' og derfor ender med at tale ned til dem, han skal nå.

Ad2)

Frederik:

- Reklamemand, kampagneleder ("Jeg er her for at lede opstemtkampagnen..." (00:14)).
- Overdrevent frisk; vil gerne virke ungdommelig i sin fremtoning og i sit sprog (kropssprog og gestik (ex 02:28), "Det bliver fucking bomben" (00:51)).
- Nedladende og arrogant (afbryder, lytter ikke, er ligeglad med gymnasieelevernes navne, "Jeg hedder Frederik, I hedder noget andet, jeg er pisseligglad..." (00:11-00:13), påklædning, solbriller, kropssprog).
- Har en medbragt forestilling om unge ("I sidder med smasken nede i jeres I-phones, det er det, I laver..." (00:27-00:28), "De unge elsker fest..." (00:40-) – står i tydelig modsætning til det, Rasmus og Josefine udstråler).
- Skruppelløs iværksættertyper, er dybest set ligeglad med kommunalvalget og de unge, sætter målet (et godt resultat på bundlinjen) over midlet ("Når de unge så har tilmeldt sig, så begynder vi at spamme dem med alt muligt ungt lort..." (01:09-01:13)).

- Stærkt karikeret og overdrevet fremstilling af (vores forestilling om) den stereotype reklame-/forretningsmand¹.

Rasmus og Josefine:

- Praktikanter, der af Frederik er udset til at hjælpe ham med at få succes med kampagnen.
- Står som typer i stærk kontrast til det billede, Frederik har af unge: Rasmus er stille og tilbageholdende, og Josefine viser samfundsmæssigt engagement og viden. De er begge velopdragne og fornuftige.
- Josefine forhindres konsekvent i at trænge igennem til sin omverden:
  - Ex 1: Forbipasserende kvinde, der takker nej til flyer (01:27).
  - Ex 2: Josefine: ”De unge, de er meget nysgerrige, og...” Frederik: ”Ja, ja, ja, ja... Stop dig selv!” (00:24-00:26)
  - Ex 3: Josefine: ”Det er faktisk meget vigtigt...” Rasmus’ storesøster: ”Klart!” (01:47-01:51) – sarkastisk tonefald og kropssprog.
- Repræsenterer den aldersgruppe, som kampagnefilmen forsøger at nå.

Rasmus’ storesøster:

- Repræsenterer de unge, der er engagerede og vidende, men som ikke kan se formålet med at stemme til kommunalvalget:
  - ”Der er folk, der drukner i Middelhavet, og så skal jeg bekymre mig om, hvem der får et job på rådhuset?” (01:42-01:46)
- Hun repræsenterer netop de unge, som kampagnefilmen forsøger at nå; dermed repræsenterer hun – sammen med Rasmus og Josefine – den intenderede modtager.

Ad 3 og 4)

- Håndholdt kamera.
- Lydeffekter (ex 00:52).
- ”Frisk” musik (ex 01:20 og 02:08).
- Klipping med synlige overgange tilsat visuelle effekter og lydeffekter (ex 00:55).
- Super slow billede og lyd (02:10).
- Leverer budskabet ”Dit valg d. 21. nov. Opstemt.dk” (02:32-02:37) med samme grafik og logo, som Frederik præsenterer 00:45 inde i filmen.
- Budskabet leveres med næsten karikeret kraftige lydeffekter, rystet billede, et ’ungdommeligt’ farvevalg (gul, lyserød, pastelgrøn) og en noget primitiv grafik.
- Overordnet set imiterer filmens form og virkemidler Frederiks sprog og visioner med kampagnen. Den anlægger dermed et selvironisk (meta)blik på kampagner rettet mod unge, men lavet af ’voksne’, der gerne vil, men ikke formår, at ramme de unges sprog.²
- Frederik er *fremstillet* som budskabets afsender, men den ironiske, karikerede og parodiske fremstilling af ham viser os, at der er et misforhold mellem den *fiktive* afsender og den *faktiske* afsender. Her er det interessant at bemærke opgavekolofonens oplysning om, at DUF (Dansk Ungdoms Fællesråd) har bidraget ”med indsigt”.

¹ kan evt. sammenlignes med den karikerede ejendomsmægler Jeppe K i satireprogrammet *Danish Dynamite*, se fx: <https://www.youtube.com/watch?v=6pvV7itQjbo>

² Det er en vigtig pointe, at analysen netop *ikke* vrider filmen for alle virkemidler og ruller et helt arsenal af mediefaglige termer ud. Kun de filmiske greb, der er relevante i forhold til kampagnefilmens overordnede idé, bør trækkes frem. Et centralt mål for den fælles analyse er at bevidstgøre eleverne om sammenhængen mellem form og indhold, *før* de selv begynder at skrive.

Det er oplagt at betragte den næste film, *Voteman*, i lyset af analysen af *Opstemt #1*, dvs. bruge lidt mindre energi på næranalysen og i stedet søge iagttagelser, der peger ind i den sammenlignende analyse:

- 1) Beskriv kort filmens formål og handling.
- 2) Hvordan fremstilles *Voteman*?
- 3) Hvilke gennemgående motiver, ser vi i kampagnefilmen?
- 4) Hvilke gennemgående filmiske virkemidler, ser vi i kampagnefilmen?
- 5) Budskabet er det samme som i *Opstemt #1*, men hvordan adskiller *måden* at formidle budskabet sig fra den anden kampagnefilm? Hvilken rolle spiller det, at Folketinget står som afsender?
- 6) Til diskussion: Hvordan virker filmen (på jer)? Vurdér om den virker efter hensigten. Kan I forstå, at filmen fik voldsom kritik og efter kort tid blev fjernet fra sendefloden?

Særligt iøjnefaldende er det naturligvis, at filmens to helt gennemgående motiver er vold og sex, og at den mimer og *overdriver* en amerikansk voldfilmsæstetik (den tykke amerikanske sprogklang, den rå humor, den hurtige klipning og lydeffekterne). Den forsøger med andre ord at fange de unge ved hjælp af humor og en motivverden, som efter afsenderens vurdering flugter med modtagergruppens egen verden og interesser. Dermed går afsenderen – dvs. landets folkevalgte politikere! – til opgaven på præcis samme måde som Frederik ("De unge elsker fest...").

En vurderende konklusion kunne derfor lyde: Hvad, der måske skulle have udløst en befriende latter og lyst til at stemme, ender som en let nedladende og generaliserende skræmmekampagne. Hvis du ikke stemmer... a) får du tæv, b) ender du som *Voteman*, c) sætter du dig selv uden for indflydelse³. Figuren *Voteman* bliver i sig selv et skræmmeargument, som blåstemples af det afsluttende og stærkt etosladede logo for Folketinget. Ved med vold og magt at insistere på at tale de unges sprog⁴, rammer kampagnen i næsten imponerende grad forbi målgruppen.⁵

Nu er eleverne så klar til selv at skrive. Analysen er på plads, så de kan altså fokusere al deres energi i at omsætte de fælles analytiske betragtninger til en klar, formidlende tekst.

I skal nu *skrive* en sammenlignende analyse, fortolkning og vurdering af de to kampagnefilm.

³ Her er det værd at bemærke det eklatante selvmål 00:43 inde i filmen: Hvis du ikke stemmer, har du ingen indflydelse på den tilladte mængde kanel i kanelnsogle.

⁴ Her kan man (hvis man tør!) perspektivere til et andet meget underholdende eksempel på denne type 'voksen-fejllæsning', gymnasielæreren Alex fra satireprogrammet Danish Dynamite ("Hvad så, sidder I og laver noget lolleren?").
<https://www.youtube.com/watch?v=vQT7S3jea0I>

⁵ Dette er i sagens natur en subjektiv vurdering – måske har eleverne en anden opfattelse, og så er det naturligvis deres opgave at argumentere for den.

Vi begynder med ”*Det bliver f***** bomben*”. *Opstemt #1*:

- Præsenter ”*Det bliver f***** bomben*”. *Opstemt #1* samt baggrunden for kampagnefilmen.
- Omsæt vores fælles analyse og stikord til en sammenhængende, klar tekst. Din opgave er at *forklare* din læser, hvad der er centralt i filmen, og hvordan den vha. personfremstillingerne og de filmiske virkemidler forsøger at sælge budskabet om, at unge bør stemme ved kommunalvalget.
- Den bedste og klareste formidling opnår du ved at hæve dig myndigt og forklarende over teksten. Det kan du gøre ved hjælp af formuleringer som:
  - ”Her skal vi især lægge mærke til...”
  - ”Det er vigtigt her at hæfte sig ved, at...”
  - ”Afgørende i denne sammenhæng er det, at...”
  - ”Her sker der noget interessant...”
  - ”Det helt centrale i denne scene er, at...”
  - ”Der er her et tydeligt misforhold mellem...”
  - ”Dette står i skarp modsætning til...”
  - ”På netop dette punkt sker der noget afgørende...”
  - ”Vi står således med to markant forskellige...”
- Husk citater; dokumentér gerne med screenshots af væsentlige scener, dog max 3.
- Længde ca. 1 ½ side.

I skal nu – kortere – forklare læseren, hvad der er centralt i *Voteman*, og på hvilke punkter den hhv. ligner og adskiller sig fra *Opstemt #1*.

- Præsenter *Voteman* samt baggrunden for kampagnefilmen. Kom ind på, at målet med kampagnefilmen var at få flere unge til at stemme ved Europa-Parlamentsvalget 2014, men at den efter kort tid blev trukket tilbage efter massivt pres fra bl.a. Dansk Kvindesamfund.
- Omsæt vores fælles analyse og stikord til en sammenhængende, klar tekst. Din opgave er igen at *forklare* din læser, hvad der er centralt i filmen, og hvordan den vha. motiver som sex og vold samt valget af filmiske virkemidler forsøger at sælge budskabet om, at unge bør stemme ved Europa-Parlamentsvalget. Denne gang skal du dog løbende holde den op mod *Opstemt #1*.
- Hæv dig over filmen vha. formuleringerne som dem ovenfor suppleret med vendinger som disse:
  - ”Ligesom *Opstemt #1*...”
  - ”I modsætning til *Opstemt #1*...”
  - ”Dette adskiller sig markant fra *Opstemt #1*...”
  - ”På dette punkt går *Voteman* en helt anden vej end *Opstemt #1*..”
  - ”Vi skal her hæfte os ved en iøjnefaldende forskel mellem *Voteman* og *Opstemt #1*...”
  - ”En interessant forskel mellem de to kampagnefilm finder vi i...”
- Igen: Husk citater; dokumentér gerne med screenshots af væsentlige scener, dog max 2.
- Længde ca. 1 side.

Nu har I skrevet en sammenlignende analyse og fortolkning af to ret forskellige kampagnefilm med det samme formål, nemlig at få unge til at stemme. Men hvilken af de to film rammer målgruppen bedst? Hvilken af de to film har mon størst chance for at trænge igennem med budskabet?

Dén vurdering, skal I på skrift give og argumentere for på baggrund af de to analyser og på baggrund af vores fælles diskussion i klassen.

- Indled med helt kort at samle op på de væsentligste forskelle, så både I og læseren har et helt klart overblik.
- Træd igen ind i rollen som den myndige analytiker og formidler, der med overblik og (sprogligt) overskud forklarer, på hvilke punkter de to film enten rammer plet eller fejler.
- Undgå for massiv brug af 'jeg', især vendinger som 'jeg synes', 'jeg mener' o.l., hvis du kan; husk under alle omstændigheder at følge op med grundige belæg. Du kan næsten altid formulere dig ud af brugen af 'jeg'; som regel kræver det blot en simpel omskrivning, hvor du tænker din personlige holdning som et mere alment spørgsmål. Eller 'jeg' som 'man'.
  - "Jeg synes..." -> "Spørgsmålet er, om ..."
  - "Jeg mener, at filmen er for unuanceret i sin opfattelse af unge" -> "Er dette hele sandheden om ungdommen, eller gemmer der sig nogle nuancer, afsenderen har overset?"
  - "Jeg tror ikke, at det er sådan, det forholder sig" -> "Er det virkelig sådan, det forholder sig?"
  - "Jeg er af den holdning, at..." -> "Man kunne også anlægge den holdning, at..."
- Sproglige benspænd.
  - Indled med sætningen: "De to kampagnefilm *"Det bliver f***** bomben"*. *Opstemt #1* og *Voteman* viser os altså to vidt forskellige måder at sælge det samme budskab på..."
  - Afslut med en sætning, hvor du får flettet denne vending ind: "... viser os med al tydelighed, hvor svært det kan være, at..."
- Længde ca. ½ side

Eksempel 2:

Analyse af en tale: "Forfattere, der vil skabe forandring" – forslag til arbejdsspørgsmål og centrale analytiske pointer

Opgaveformulering

Skriv en analyserende artikel, hvor du undersøger tekster af forfattere, der vil skabe forandring.

I din artikel skal du analysere og fortolke *Sara Omars nytårstale* (tekst 3a og 3b) og forordet til *Ludermanifestet* (tekst 3c).

Denne opgave lægger sig med sit krav om en analytisk undersøgelse af en sagprosatext et sted mellem den tidligere analyserende/litterære artikel og kronikken. Ligesom med analysen og fortolkningen af fx noveller, film og digte er det elevernes opgave at formidle *hvad*, der er centralt i talen, *hvordan* forfatteren formulerer sine centrale budskaber og pointer og *hvorfor* – dvs. med hvilken effekt og hensigt – den formulerer sig, som den gør.

Her følger et forslag til, hvordan man kan åbne talen som optakt til selve skrivearbejdet. Der gives ikke anvisning til opgaveskrivningen, men ligesom i eksempel 1 og 3 lægger arbejdsformen op til en vekselbevægelse mellem det fælles analysearbejde og den individuelle skriftlige formidling af de analytiske resultater.

HVAD?

- Hvilken genre tilhører teksten og hvor blev den bragt?
- Hvad ved vi ud fra talen (og evt. opslag på nettet) om forfatteren?
- Hvem er målgruppen?
- Hvilket hovedmotiv har talen?

HVORDAN OG HVORFOR?

- Kig på Sara Omars brug af pronominer, og inddel på baggrund heraf talen i fem hovedafsnit. Formulér kort de mest centrale indholdsmæssige pointer – hvilken 'funktion' har de enkelte afsnit?
- Gå i dybden med hvert af afsnittene ét for ét, og undersøg, hvilke sproglige, stilistiske og retoriske virkemidler Sara Omar bruger for at udtrykke sine centrale pointer (dvs.: *hvorfor* hun udtrykker sig, som hun gør). Kan vi iagttage nogle gennemgående mønstre i hendes valg af virkemidler?

Centrale analytiske iagttagelser og nedslag:

Svarene til fokuspunkt a)-d) giver mere eller mindre sig selv. Interessant er især det symbolske ved, at det er en *nytårstale* samt den omstændighed, at talen henvender sig til undertrykte muslimske kvinder, men bliver bragt i Deadline på DR2 og på Deadlines facebookside. Når hun i virkeligheden sit publikum? Og hvem er det intenderede publikum overhovedet?

Ad e) og f)

L. 1-9 – 12 x du/din

Funktion: Anslag, der gennem en direkte henvendelse til de intenderede modtagere indrammer det overordnede budskab: at frigørelse kræver kamp, og at kampen vil blive hård ("...du kan forsøge at bryde fri, selvom det koster dig alt; måske endda livet").

Virkemidler, der understreger de centrale pointer:

Triader (fx "skyld, skam og ære").

Anaforer ("Du kan...").

Modsætninger (undertrykkelse og død >< frihed).

L. 10-37 – 19 x jeg/min(e)

Funktion: Fortæller om hendes egen kamp og egne valg. Hun vil sætte ord på sandheden ("... kaste lys over de mørklagte og tabuiserede afkroge af en virkelighed, der findes); på baggrund heraf taler/skriver hun sig frem til det afgørende budskab: "vi skal bekæmpe de undertrykkende og patriarkalske tankesæt, der også findes i islam, og det kræver en reformation".

Virkemidler, der understreger de centrale pointer:

Triader (fx "skyld, skam og ære" og "religion, mentalitet og kultur").

Anaforer (fx "Jeg har valgt...").

Allitteration ("ord kan reformere og revolutionere").

Personificering ("Jeg har med *Dødevaskeren* prøvet at give smerten en stemme").

Metaforer og modsætninger: ("For det er udelukkende ord, der har været mit lys og grunden til min overlevelse i et hav af mørke").

Dobbeltydighed ("mange er imod en kvindes ret til at ytre sig, til at løfte sløret").

Epiforer ("Jeg ved godt at sandheden gør ondt. Den gør ondt").

Gendrivelse og anaforisk triade ("Jeg generaliserer ikke. Jeg stigmatiserer ikke. Jeg er ikke ud på at nedlægge islam").

L. 38-51 – 9 x jeg, 6 x jer/I

Funktion: Hun understreger budskaberne fra de to foregående afsnit og sætter ord på sin egen rolle

og ambition: ”Det er sammen med jer, jeg vil skabe en bevægelse”. Hendes brug af pronominerne afspejler, at det er en fælles kamp.

Virkemidler, der understreger de centrale pointer:

Anaforer og gradation (”Jeg er imod... Jeg kæmper... Jeg kæmper... Jeg åbner...”).

Direkte henvendelse (apostrofe) til kvinderne uden for teksten (”jer” og ”I”).

Triader (”gå imod undertrykkelse, vold og overgreb”).

Ændring af den sproglige rytme – korte, kontante sætninger og anaforisk triade (”For I er ikke alene. I er stærke. I kan. Det er jer jeg kæmper for. Det er jer, jeg gerne vil nå”).

L. 47-51 – 4 x han/ham, 0 x jeg, og 0 x jer/I

Funktion: Lidt opdragende formaning til mændene (”kære brødre”) om at behandle kvinderne ordentligt. Det totale fravær af ’jeg’, ’jer’ og ’I’ antyder, at Sara Omar lægger en kølig distance til mændene og deres adfærd.

Virkemidler, der understreger de centrale pointer:

Apostrofe (”kære brødre”).

Anaforisk triade (”en ærbar mand”).

Modsætninger (”undertrykker kvinder” >< ”opløfter kvinder”, ”tvang og vold” >< ”kærlighed, trofasthed og solidaritet”).

Triader (”kærlighed, trofasthed og solidaritet”).

L. 52-58 – 3 x mine/mit

Funktion: Gentager og understreger talens to helt centrale budskaber: ”Mine ord er et råb om frihed” og ”Mit håb for 2018 er, at mange flere kvinder tør tage bladet fra munden”.

Virkemidler, der understreger de centrale pointer:

Anaforer (”Mine ord er...”).

Metafor og gendrivelse (”Mine ord er ikke brænde til det fremmedfjendske bål”).

Triader (”en bøn om at blive hørt, respekteret og taget alvorligt”).

Anaforisk triade (”Det er okay, at kvinder og børn skal behandles ordentligt. Det er mere end okay, det er faktisk en menneskeret!”).

Den debatterende artikel

I den debatterende artikel skal eleverne undersøge og diskutere et danskfagligt debattemne eller spørgsmål. Gennem diskussionen, skal de dels belyse emnet og de forskellige vinkler og synspunkter, man kan anlægge på det, dels argumentere for deres egne holdninger til emnet og gennem en stærk og velgennemtænkt argumentation forsøge at overbevise læseren om deres synspunkter.

En af de vigtigste forudsætninger for selv at kunne skrive debatterende med ”sin egen stemme” er, at man har nogle stemmer at skrive sig op imod. Vi skal m.a.o. lære vores elever

- Hvilke stemmer, der er på spil – hvilke centrale synspunkter ser/hører vi, og hvad kan vi bruge dem til.
- Hvordan vi formidler disse stemmer.
- Hvordan vi positionerer os i forhold til dem.
- Hvordan man kan udfolde sin egen, personlige stemme i mødet med de andre stemmer.

Et meget hyppigt spørgsmål lyder: Må man bruge ’jeg’? Og ja: Det må man selvfølgelig gerne. Men som med alle andre ord skal man undgå, at ’jeg’ bliver overrepræsenteret og giver fornemmelsen af sproglig tomgang og navlepilleri. Debatopgaverne kan – hvad enten de er korte øvelser eller fuldt udfoldede artikler – bruges til at træne dels elevernes bevidsthed om, hvornår og hvordan, de mest effektivt bruger ’jeg’, dels deres evne til at fastholde de personlige standpunkter, men formulere dem vha. fx ’man’ eller retoriske spørgsmål. Under eksempel 1 ovf. gives der mere detaljerede eksempler på arbejdet

med 'jeg' i den skriftlige opgave.

Et andet spørgsmål lyder: "Må jeg bruge retoriske virkemidler". Svaret er det samme: Ja! Sproglige virkemidler kan give liv og personlighed til teksten og være med til at styrke de centrale pointer, men præcis som med 'jeg' skal de bruges velovervejet og i passende doser. De skal bruges, når det giver mening i sammenhængen, og hvis emnet lægger naturligt op til det. Eksempler på virkemidler kan være:

- Retoriske spørgsmål (men helst kun 1-2 retoriske spørgsmål ad gangen).
- Opremsninger, fx triader.
- Anaforer, dvs. flere sætninger i træk, der indledes med de(t) samme ord.
- Alliteration (bogstavrim).
- Billedsprog, fx metaforer, sammenligninger og personificeringer.

Helt oplagt er det, at lade eleverne opdage virkemidlerne hos 'rigtige' skribenter og forfattere, fx Sara Omar, undersøge virkemidlernes funktion og effekt og derefter *selv* skrive debattekster med indlagte benspænd, hvor de imiterer de forskellige sproglige greb.

Endelig har vi spørgsmålet: "Hvornår er en argumentation stærk og velgennemtænkt"? Svaret er helt simpelt: Når man kan mærke, at skribenten brænder for sit emne og for sine meninger, men a) aldrig forsømmer at underbygge sine påstande og udsagn, b) aldrig bliver bedrevidende og enspoeret. Den stærke argumentation søger altså stærke belæg og rygdækning, fx i form af konkrete eksempler og konkrete udsagn fra andre, der har forholdt sig til det samme emne (hvis eleverne ikke selv kan finde det, indeholder opgavehæftet som regel én eller flere tekster, der kan bruges). Samtidig sigter den stærke debattør efter at belyse emnet og den centrale problemstilling fra flere forskellige vinkler. Jo mere åbent, man kan forholde sig til (og evt. gendrive) andre(s) synspunkter, des mere overbevisende kommer ens egen stemme til at lyde, des stærkere bliver argumentationen.

Eksempel 3:

Redegørelse og diskussion med inddragelse af tekstmateriale fra hæftet: "Den demokratiske samtale i dag" – forslag til arbejdsspørgsmål, opgaver og analytiske pointer:

Opgaveformulering

Skriv en debatterende artikel, hvor du med udgangspunkt i konkrete eksempler undersøger og diskuterer den demokratiske samtales vilkår og udfordringer i dag og forsøger at overbevise din læser om dine synspunkter.

I din artikel skal du inddrage *Vi har sonderrevet det danske sprog* (tekst 4a) og mindst ét af de to medieklip *Derfor taler folk grimt til hinanden på Facebook* (tekst 4b) og ... *En lille hilsen til de 5 snotbvalpe, af anden etnisk herkomst* (tekst 4c).

Opgaven kan indgå i flere forskellige forløbssammenhæng med et sprogligt perspektiv og med fokus på fx den digitale dannelse, normer for vellykket kommunikation eller den demokratiske og åbne samtale.

Oplagt er det at tage afsæt i en nærlæsning af Dy Plambecks *Vi har sonderrevet det danske sprog*.

Spørgsmålenes formål er ét for ét at åbne teksten, finde frem til de centrale synspunkter og de bærende argumenter, så man i en fælles dialog, der veksler mellem fx pararbejde og fælles drøftelse får indkapslet tekstens projekt. Det er vigtigt at betone, at den foreslåede form nedenfor *ikke* er normativ. Eleven kan således sagtens strukturere den debatterende artikel anderledes, så længe opgaven besvares, og artiklen hænger sammen.

- Færdiggør sætningen: ”Dy Plambecks helt grundlæggende budskab er, at...”
- Dy Plambeck tager udgangspunkt i en slags kærlighedserklæring til sproget og dets potentiale. Fokuser på l. 1-7 og udvælg dén sætning, du vurderer tydeligst indrammer dette udgangspunkt.
- Dy Plambeck ser imidlertid en problematisk udvikling. Nærlæs l. 27-35 og udpeg to sætninger, der tydeligst fastholder denne ’diagnose’.
- Gå nu i dybden med l. 36-56 og undersøg, a) hvilke eksempler hun bruger til at underbygge sin ’diagnose’, b) hvilke dystre perspektiver hun ser i denne udvikling.
- Nærlæs l. 57-69 og forklar på baggrund heraf sætningen: ”Jeg kan være bange for, at vi er ved at holde op med at tro på sproget som en mulighed, en måde, gennem hvilken vi kan forandre verden. Hvad er der så tilbage?” (l.67-69).
- Løsningen: Hvilket budskab til sin samtid udtrykker hun i l. 70-84. Find 2-3 centrale citater.

Centrale citater og eksempler:

Ad a)

”Sproget er noget, hvert menneske har, dets særkende, ingen kan tage sproget fra mennesket” (l. 5-6).

Ad b)

”Det er foruroligende at se, hvad der sker med sproget i vores samfund. Sproget er i opløsning” (l. 31-32).

”Vi taler næsten ikke sammen længere. Der er ingen meddelelse, ingen dialog” (l. 34-35).

Ad c)

”(...) hadske, racistiske og sexistiske kommentarer på Facebook og i avisernes kommentarspor (l. 36-37).

Politikernes måde at (mis)bruge sproget på: De lyver, de ændrer kurs og sætter derved tilliden på spil, de kommer med tomme udsagn, de bruger et kynisk sprog om fx befolkningsgrupper (l. 38-45).

Ad d)

”Ordene er ved at miste deres værdi, sproget sin kraft, og derved dør samtalen ud” (l. 51-52) og – meget centralt:

”Vores demokrati er ved at gå i stykker” (l. 56)

Ad f)

For at redde demokratiet ”(...) forudsætter det, at vi forpligter os på og holder liv i den demokratiske samtale” (l. 83-84).

”Vi har alle en forpligtelse til at bruge sproget til at meddele sig til den anden. Der skal være en henvendelse. Det er vigtigt, at vi tager den forpligtelse alvorligt. At vi har et ønske om at samtale” (l. 72-74).

”Man skal gøre sig umage for at lytte til hinanden” (l. 77-78).

Skriftlig opgave på baggrund af den fælles analyse: Omsæt iagttagelserne og citaterne til en tekst, hvor du præsenterer de centrale synspunkter.

- Præsenter teksten.
- Byg redegørelsen op over samme struktur som den fælles gennemgang.
- Du må bringe 4 citater fra teksten – udvælg de mest centrale.
- Byg din tekst op over citaterne, men forklar dem for din læser med dine egne ord.

Længde: ¾-1 side

Nu er klassen klar til at gå tættere på interviewet med Vincent Hendricks og betragte hans synspunkter og vinkler på emnet i lyset af Dy Plambecks tekst. Igen vil opgaven være at undersøge, hvordan han definerer samtalen, hvilke problemer, han ser, og hvilken løsning, han peger på. Disse spørgsmål kan bruges som hjælp til at trække det centrale ud af professorens ordstrøm, når de sidder enkelt- eller parvis og ser interviewet:

Vi skal nu indsamle synspunkter til den diskussion, I senere skal skrive.

Filosofiprofessor Vincent Hendricks forholder sig ligesom Dy Plambeck til den demokratiske samtales vilkår i dag, men fokuserer i højere grad på den samtalekultur, vi er ved at udvikle på nettet. Udgangspunkt for interviewet er, at folketingsmedlem Søren Espersen (DF) har trukket sig på Facebook pga. den grove og ubehagelige tone.

Se interviewet, og find citater, der besvarer disse spørgsmål. Sæt klippet på pause og transskribér undervejs efter bedste evne. Det går lidt hurtigt sine steder...

- a) Hvad er præmissen for en vellykket, konstruktiv samtale?
- b) Hvordan har den demokratiske samtale det helt overordnet i dag?
- c) Hvad er forskellen mellem den fysiske samtale og samtalen på de sociale medier?
- d) Hvad er udfordringen i det moderne informationssamfund?
- e) Hvad er de vigtigste problemer med kommunikationen på de sociale medier?
- f) Ligesom Dy Plambeck ser Vincent Hendricks udviklingen som et demokratisk problem i relationen mellem mennesker. Hvordan formulerer han sin bekymring?
- g) Hvilken løsning foreslår han?

Centrale nedslag og citater:

Ad a)

”En vigtig del af samtalekunsten er, at vi aflæser hinanden” (00:32)

Ad b)

”Den konstruktive samtale har svære kår” (01:18)

Ad c)

”Vi forpligter hinanden anderledes i det fysiske rum, end vi gør i det virtuelle” (03:45)

Ad d)

”Samtalen er forfinet over 250.000 år” (01:34).

”Samtalen på nettet ”er 10 år gammel” (01:14).

Ad e)

Vi kan ikke aflæse hinanden – ”Jeg kan ikke se, hvordan du reagerer på det, jeg siger” (00:39).

For at blive hørt og få folk til at reagere må man råbe højere og højere. Det ender med, at vi ”maler hinanden op i en krog” (00:56).

”Det er svært at padle tilbage” (00:58) – ”Når vi har trykt ’sendt’ er det derude. That’s it!” (01:01).

”Når man sidder på en Facebook-profil tænker man meget sjældent på, at der sidder en person i den anden ende” (03:20), derfor virker det ”omkostningsneutralt at komme med en trussel” (03:34).

Ad f)

”Det er en meget, meget vigtig del af demokratiet, nemlig at vi fører en demokratisk, oplyst debat” (02:07).

”Hvis den har svære kår på medierne, har den svære kår generelt” (02:12).

”Svinere er ikke konstruktive for samtalen og for forståelsen mennesker og mennesker imellem” (02:44).

Ad g)

”Vi bliver nødt til at stille krav til udbydere af de sociale medier” (02:28).

Klassen har på nuværende tidspunkt undersøgt to forskellige tekster om det samme emne og trænet deres evne til at trække de centrale synspunkter og vinkler ud af materialet. Dvs.: *HVAD* siges der? På dette trin i processen er det tid til dels at standse op og fastholde overblikket, dels at få eleverne til *selv* at positionere sig i forhold til emnet. Både ved at forholde sig til Dy Plambecks og Vincent Hendricks’ synspunkter *og* ved at finde konkrete eksempler, der belyser problematikken. Et af eksemplerne er allerede givet i opgavehæftet: Tom Andkjærs videoblog fra hans væg på Facebook. Andre eksempler er nævnt i Dy Plambeck- og Vincent Hendricks-materialet, fx Donald Trump og Søren Espersen.

Opsamling på Dy Plambecks *Vi har sonderrevet det danske sprog* og interviewet med Vincent Hendricks. Spørgsmålene besvares individuelt eller i mindre grupper og gennemgås i plenum:

- På hvilke punkter er de enige?
- På hvilke punkter er de forskellige?
- På hvilke punkter bidrager Vincent Hendricks med nye vinkler og synsvinkler på spørgsmålet om den demokratiske samtale?
- Er I enige med Dy Plambeck og Vincent Hendricks i alle deres synspunkter?
- Anlæg og formulér 1-2 *modsynspunkter* til Dy Plambeck og Vincent Hendricks. Argumentér for dem – også selvom du ikke er enig.

Vi ser nu – i lyset af Dy Plambeck- og Vincent Hendricks-teksterne – et eksempel på en videoblog, hvor bloggeren *både* forholder sig til måden, vi kommunikerer på, *og* udtrykker sig gennem de sociale medier. Find citater og passager i klippet, der viser:

- a) *Hvad* er Tom Andkjærs budskab/formål?

- b) *Hvordan* udtrykker han sig? Læg mærke til hans kropssprog (mimik og gestik), ordvalg, måden, han henvender sig til de unge i køen på samt hans brug af emojis i den ledsagende tekst på Facebook.
- c) Klippet er blevet vist over 2 millioner gange og har affødt mange tusinde kommentarer. En del beskylder Tom Andkjær for at være for generaliserende. Er der udsagn i klippet, der kan berettigg denne kritik?
- d) Vurdér selv: Formår han at kommunikere på en måde, der respekterer reglerne for den demokratiske samtale, eller afspejler hans indlæg selv nogle af de problemer, Dy Plambeck Vincent Hendricks påpeger? Synes *du*, hans måde at kommunikere på er velvalgt og vellykket?
- e) Kom selv i tanker om (eller gå på nettet og find) konkrete eksempler på, at ”den demokratiske samtale” er blevet afsopret. Eller omvendt: På at den trives i bedste velgående, hvis du er af den holdning.

Centrale citater og eksempler:

Ad a)

”Det er ganske simpelt: Opfører du dig som en idiot, bliver du behandlet som en idiot” (01:17-01:20).

Ad b)

Kropssprog: lidt aggressivt (00:02), let nedladende, ironisk og sarkastisk (00:23, 00:45), karikerende (00:40), voldsom gestik (01:19).

Ordvalg: ”vader” (00:20), ”de klassiske gloser som...” (00:34), ”idiot” (bruges mange gange, fx 00:44 og 00:50), ”Så hvis I kan høre mig, I 5 *snothvalpe*” (01:28).

Måden at kommunikere på: sarkasme (fx 00:22 og 00:46), belærende (imperativ: ”Opfør jer ordentligt!” (01:34)), direkte henvendelse til den unge, der truede ham: ”Jeg gider ikke slås med dig, og jeg gider ikke engang at slås med andre idioter som dig” (00:47-00:50).

Ad c)

”Jeg tillader mig at sige til dig og rigtig mange andre, som gemmer sig bag sin hudfarve, sin religion og alle mulige andre ting. Alle jer derude, som går og synes, det er så svært at være i Danmark fordi at alle danskere er racister...” (00:51-01:03).

Og NU skal alle de fælles iagttagelser og gode idéer omsættes til en sammenhængende debatterende tekst, hvor eleverne gør læseren ”klogere på emnet og de forskellige vinkler og synspunkter, man kan anlægge på det” samt argumenterer for deres ”holdninger til emnet og gennem en stærk og velgennemtænkt argumentation” forsøger at overbevise læseren om deres egne synspunkter.

Forslag til stilladseret opgaveformulering:

Sæt Dy Plambeck og Vincent Hendricks op over for hinanden. Husk kort at præsentere interviewets kontekst for din læser (: Søren Espersen (DF) har trukket sig på Facebook pga. den grove og ubehagelige tone). Lav en naturlig og glidende overgang fra din redegørelse.

Forslag til formuleringer:

- Ligesom Dy Plambeck mener Vincent Hendricks, at...
- På dette punkt er de enige...
- På dette punkt adskiller de sig fra hinanden...
- I modsætning til...
- Afgørende er det, at...

Inddrag Tom Andkjærs videoblog som eksempel. Husk kort at præsentere indlæggets kontekst for din læser (: oplevelsen i Kolding Storcenter). Tænk på, at din læser ikke har set klippet, så vær opmærksom på at skrive det frem for ham/hende.

Forslag til formuleringer:

- Et konkret eksempel på, hvordan man kan kommunikere gennem de sociale medier finder vi...
- Interessant er det at lægge mærke til...
- Det er en vigtig detalje, at Tom Andkjær...
- Centralt er det, at...
- Tom Andkjærs videoblog er på flere punkter relevant i forhold til de synspunkter, vi ser hos...

Forhold dig til Dy Plambeck, Vincent Hendricks og Tom Andkjær. Vis her, at der *kan* anlægges andre syn på 'den demokratiske samtale'. Brug 1-2 af 'de tænkte' modsynspunkter, enten dem du selv eller en af de andre fra klassen har formuleret.

Forslag til formuleringer:

- Spørgsmålet er, om...
- Er dette hele sandheden, eller gemmer der sig nogle nuancer, forfatteren har overset?
- Er det virkelig så enkelt?
- Man kunne også anlægge den holdning, at...
- I modsætning til...
- Tom Andkjærs videoblog nåede ud til langt over 2 millioner mennesker. Spørgsmålet er, om det ikke viser...
- Tom Andkjærs videoblog fik mange tusinde kommentarer. Det viser, at...
- Tom Andkjær modtog en del kritik for sin videoblog. Det var delvist berettiget, for...

Skriv selv et andet konkret eksempel på "den demokratiske samtale" frem. Det skal være et eksempel, der underbygger din egen holdning, og du skal forklare din læser, *hvad* vi kan få ud af det. Byg op til en stærk og overbevisende slutsætning, der indrammer den grundlæggende problemstilling og din egen holdning.

Forslag til formuleringer:

- Et eksempel fra den virkelige verden, der tydeligt underbygger Dy Plambecks dystre perspektiver, er...
- En helt anden måde at få sit budskab ud på, end det vi oplever hos Tom Andkjær, kunne man se på Facebook...
- Jeg har selv på nærmeste hold oplevet, hvor hurtigt 'den demokratiske samtale' kan løbe af sporet...

- Løfter vi blikket fra Facebooks lukkede chatrum og kigger på politikernes måde at føre en såkaldt demokratisk debat, er billedet...
- Dette eksempel kaster lys over...
- Eksemplet viser os, at...
- Dette bringer os frem til...
- Overordnet kan man altså rejse det provokerende spørgsmål...
- Og hvad viser dette eksempel os så om vores måde at møde hinanden på i den virtuelle samtale?
- Hvilke perspektiver tegner sig for fremtidens demokratiske samtale?

Din tekst skal nu være ca. 3 sider lang.

Læs den igennem fra begyndelsen og skriv herefter en fængende indledning, der præsenterer emnet og er vinklet, dvs. peger frem mod din diskussion. Det er tilladt at bruge et konkret eksempel, som maler emnet og den grundlæggende problemstilling frem for din læser. Længde: ¼-1/2 side.

Læs korrektur, tjek overgange, lad evt. dine forældre eller en kammerat læse den igennem og aflever, når du er helt tilfreds 😊

Den reflekterende artikel

I den reflekterende artikel skal eleverne undersøge og reflektere over et danskfagligt emne eller spørgsmål. At reflektere vil sige at tænke, overveje og undre sig, og målet med artiklen er at formidle denne refleksion og sætte gang i nogle tanker hos læseren. Der er tre vigtige forudsætninger for at kunne skrive reflekterende: Man skal 1) kunne skrive med "sin egen stemme", dvs. personligt og nærværende og gerne originalt, 2) bygge sin undren og overvejelser på *konkrete eksempler*, 3) bevæge sig fra konkret til abstrakt, dvs. *både* vise evnen til at finde og skrive de gode konkrete eksempler frem og forholde sig til dem på et saglig og (dansk)faglig måde.

Som i de to andre genrer – og nok især den debatterende artikel – gælder det, at man naturligvis godt må bruge 'jeg', men igen skal undgå, at 'jeg' bliver overrepræsenteret. I den reflekterende artikel skal man imidlertid som skribent forestille sig, at man er en art synlig ordstyrer. Det får den centrale konsekvens, at man undervejs i sine refleksioner bør *italesætte*, at man tænker og får et gradvist fastere greb om og overblik over emnet. Afgørende er det, at eleven er 'til stede' i sit sprog. Ligesom i den debatterende artikel er det derfor en god idé at træne brugen af retoriske virkemidler og udvikle en bevidsthed om, hvornår de giver mening i forhold til de tanker og pointer, teksten skal formidle. Nedenfor er der eksempler på, hvordan man kan arbejde med både metasprog og retoriske virkemidler, når eleverne skal præsenteres for den reflekterende artikel. Det er oplagt at supplere disse øvelser med analyser af reflekterende tekster (fx essays, blogs og visse typer af journalistiske tekster), hvor eleverne undersøger virkemidlernes funktion og effekt og derefter *selv* skriver reflekterende småtekster med indlagte benspænd, der indbyder dem til at imitere de forskellige sproglige greb.

I det følgende gives et bud på, hvordan man trin for trin kan indføre eleverne i den reflekterende artikel ved gradvist at indkredse genrens karakteristika og træne de enkelte skrivehandlinger og fremstillingsformer én for én. Afsnittet tager udgangspunkt i opgaven *Kunst og litteratur, der udfordrer grænser* og er skrevet, så det retter sig direkte til eleverne.

Opgaveformulering

Skriv en reflekterende artikel, hvor du undersøger kunst og litteratur, der udfordrer grænser.

I din artikel skal du inddrage *Frihed er det bedste guld* (tekst 5a) samt enten maleriet *Thérèse Dreaming* (tekst 5b) eller *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* (tekst 5c). Du skal inddrage eksempler, fx Forsvarstale for BLOD (tekst 5d) eller *10 kunstværker på kant med etikken* (tekst 5e).

7 kendetegn ved den gode reflekterende artikel – og forslag til skriveøvelser og greb

- Indled med et personligt og fængende anslag.
- Vis, at du er til stede i sproget. Forsøg gerne at lege med ordene.
- Skriv verden frem for din læser. Brug eksempler.
- Bevæg dig naturligt mellem konkret og abstrakt.
- Reflektér på et højt abstraktionsniveau. Vis at du ved noget om emnet, eller kan finde relevant viden og vinkler på emnet.
- Vis, at du tænker og reflekterer undervejs og bliver klogere på dit emne, mens du skriver. Forsøg at lade din reflekterende artikel afspejle en erkendelsesproces.
- Brug det tilknyttede tekstmateriale som en løftestang til at hæve dig over emnet og eksemplerne.

Indled med et personligt og fængende anslag

Her skal du åbne dit emne, fange og fastholde din læser og fastlægge den vinkel eller kurs, du vil følge i din artikel. Det er en rigtig god idé at tage afsæt i et konkret eksempel, der maler virkeligheden og emnet frem for din læser. Her må du gerne bruge de eksempler, der er knyttet til opgaven. Der er ikke noget krav om, at du forholder dig i et 1:1-forhold til virkeligheden – det er ok, at digte lidt på, hvis det giver mening i sammenhængen og ikke bliver forstyrrende.

Det gode eksempel:

”Da jeg var en helt lille dreng, har min mor fortalt mig, var jeg med mine forældre på kunstmuseet Trapholt i Kolding. Jeg var meget optaget af nogle søde sværddragere, der svømmede rundt i det, jeg troede var akvarier, og bagefter fablede jeg begejstret om, at jeg også selv ville have fisk, når jeg blev stor. Hvad, jeg ikke var klar over, var, at de søde fisk svømmede rundt i blendere, og at jeg med et enkelt tryk på en knap kunne have forvandlet dem fra levende eksistenser til intet. Hvad, jeg heller ikke vidste, var, at jeg den dag var vidne til et af de mest provokerende og grænseoverskridende kunstværker på dansk jord i det 21. århundrede”.

Undgå:

At indlede med en sætning, der favner for bredt og ikke peger ind i lige præcis din vinkel på emnet:
”Kunst er mange ting”

Det gode tip:

Hvis du kan erstatte artiklens emneord, fx ”kunst”, med et hvilket som helst andet emneord, favner indledningssætningen som hovedregel for bredt.

”Litteratur/musik/sprog/glæde.... er mange ting”

Træningsøvelse 1: Find det fængende anslag. Skriv det fængende anslag

Denne øvelse skal træne din evne til at identificere og selv skrive en indledningssætning, der er personlig, peger ind i emnet (: er vinklet), og som fanger og pirrer læserens nysgerrighed

- a) Læs de syv sætninger, og giv dem karakterer på en skala fra 1-5. 1: Upersonlig og intetsigende, 5: Fængende, personlig og vinklet. Drøft jeres valg i grupper eller i klassen og bliv enige om en vinder og en taber.
- 1) ”Et kunstværk er et kunstværk”.
  - 2) ”Et kunstværk er et kunstværk er et kunstværk. Og så alligevel ikke...”.
  - 3) ”Af og til oplever man noget, der rammer en med så stor kraft, at man aldrig helt bliver den samme igen. En sådan oplevelse havde jeg, da jeg som dreng var på kunstmuseet Trapholt med min mor og far...”.
  - 4) ”Kunstneren Marco Evaristi har i flere omgange udstillet sværddragere i blendere. En sværddrager (Xiphophorus helleri) er en ferskvands-akvariefisk på 13 – 16 cm, og den kommer oprindeligt fra Latinamerika. Den findes i mange farvevarianter, men er oprindelige grøn/grå, men findes i dag i blandt andet rød, orange, gul og sort med forskellige aftegninger. Arten trives ved en pH-værdi omkring 7,0 – 8,5 og vandtemperaturer omkring 18 – 28 °C”.
  - 5) ”Alle danskere har på et eller andet tidspunkt været på museum”.
  - 6) ”Når jeg lukker øjnene, ser jeg for mit indre blik en sværddrager, der majestætisk og ubekymret bolttrer sig i vandet. I snart 15 år har den svømmet i mit mentale akvarium...”.
  - 7) ”Den følgende artikel besvarer opgaven ’Skriv en reflekterende artikel om kunst og litteratur, der udfordrer grænser’ og tager udgangspunkt i teksten af Poul Erik Tøjner”.
- b) Skriv to indledningssætninger til opgaven – én, der er upersonlig og intetsigende og én, der er fængende, personlig og vinklet. Sæt dem ind i et fælles dokument og lav en afstemning om hvilket anslag, der er hhv. svagest og stærkest.

Vis at du er til stede i sproget

Skriv personligt. Du kan være personlig ved at lege med ordene og fx bruge

- Troper (metaforer, sammenligninger, personificeringer, besjælinger o.l.).

- Figurer (anaforer, triader, læserhenvendelser (apostrofer), epiforer, paradokser, kiasmer o.l.).
- Retoriske spørgsmål.
- Alliteration (bogstavrim).
- Assonans (indrim).
- Ordspil.

Det gode eksempel:

”Den ubekymrede sværddrager vidste ikke, at den befandt sig på et skafot, og at jeg fra den anden side af glasvæggen havde magten til at forvandle det rolige vand til en hidsig malstrøm, der ville suge den ned i Hades til de skarpe roterblade. Til den absolutte tilintetgørelse. Den var kun en buttet barnefinger fra sin egen død. Vidste jeg mon, at jeg i dette øjeblik var bøddel og Gud? Herre over liv og død”.

Undgå:

1) At skrive upersonligt og tørt

”I det følgende skal der analyseres et maleri og et digt, der jævnført betragtningerne ovenfor, kan anses som værende repræsentative for den grænseoverskridende kunst” (undgå i det hele taget ”værende”).

2) At skrive *for* personligt

”Jeg sidder med min mor ved morgenbordet og spiser mine havregryn, mens hun som altid fabler om kunst. Jeg er ved at brække mig over folk, der *fucking glemmer* at man lever i den virkelige verden og ikke i en eller anden latterlig kunstnerisk parallelverden”

Træningsøvelse 2: Beskriv en grapefrugt i fire stilarter

Denne øvelse skal træne din evne til at skrive i forskellige stilarter og med brug af forskellige sproglige virkemidler. Øvelsen kræver, at din lærer køber et par grapefrugter. Den kan varieres med alverdens fødevarer: æbler, citroner, chokoladefrøer, chili, mælk, tørfisk... kun fantasien sætter grænser

- 1) Betragt grapefrugten, og brug 3 minutter på at beskrive den så nøjagtigt og detaljeret som muligt.
- 2) Brug herefter 3 minutter på at beskrive den *uden* at bruge ordene grape og frugt samt grapefrugts farve.
- 3) Beskriv nu grapefrugten på 1 minut. Det skal være kort og koncentreret og med brug af højst 140 anslag.
- 4) Få din lærer til at skære grapefrugten ud i små både. Sug smagen ud af den og brug 3 minutter på at beskrive din smagsoplevelse. Du må *ikke* bruge ordene grape, frugt og bitter.

Skriv verden frem for din læser

Giv dig god tid til at finde gode, illustrative eksempler både fra undervisningen, fra din egen viden og dit eget liv.

Dine eksempler kan være:

- Selvoplevede.
- Aktuelle.
- Litterære.
- Historiske.
- Kulturelle.

Det gode eksempel:

”Balthus’ maleri viser os en meget ung pige, Thérèse, der sidder i en afslappet positur med et drømmende udtryk. Hænderne er foldet og ligger på toppen af hendes hoved, hendes øjne er lukkede og vender væk fra os, beskuerne. Hun hviler suverænt og egenrådigt i sig selv, og det får hende til at virke stærk. Denne *coolness* bliver bestyrket af, at der for hendes fod står en kat, som med næsten samme flegmatiske udtryk slubrer føde i sig. Dét, der provokerer den moderne betragter, er stillingen på hendes ben. Den venstre fod er placeret på en skammel, og det betyder, at den røde kjole løfter sig og giver direkte udsyn til hendes hvide trusser. Lige på den anden side af det tynde klædestof befinder hendes unge køn sig. Er der mon en sammenhæng mellem hendes drømmende udtryk, de spredte ben og hendes gryende seksualitet?”

Undgå:

At bruge tænkte, forestillede og (for tydeligt) opdigtede eksempler; hvis eksemplerne findes, så brug dem i stedet.

”Man kunne forestille sig et maleri, der forestillede en nøgen kvinde...”

”Man kunne forestille sig en scene i en film, hvor to unge mennesker dyrkede sex...”

Det gode tip:

Tag din læser i hånden og vis tydeligt, *hvornår* du bevæger dig fra det konkrete eksempel til dine mere abstrakte overvejelser og omvendt.

Fra konkret til abstrakt:

”Dette eksempel tvinger os til at standse op og stille spørgsmålet: ’Hvilken rolle spiller #metoo-bevægelsen i denne sammenhæng?’”

Fra abstrakt til konkret:

”Denne problematik, der belyses i maleriet, leder mig frem til en oplevelse, der rykkede kraftigt ved min opfattelse af kunstens kraft...”

Træningsøvelse 3: Skriv verden frem

Denne øvelse skal træne din evne til at finde et velegnet eksempel og *skrive det frem*, så det bliver klart og levende for din læser

- 1) Find hjemmefra et eksempel på kunst (et digt, en novelle, en scene fra en film, et maleri eller lignende), der rammer noget i dig ved at udfordre dine grænser. Det må selvfølgelig godt være et eksempel, du kender i forvejen, det skal blot gøre indtryk på dig. Brug evt. nettet.
- 2) Skriv eksemplet frem for en læser, der *ikke* kan se/læse/høre det: Hvad ser vi? Hvad lægger du især mærke til?

Kom kort ind på hvilken sammenhæng (kontekst), dit eksempel indgår i, hvis det er nødvendigt for din læsers forståelse (fx at dit eksempel er et maleri, hænger på Metropolitan Museum i New York og er udsat for massiv kritik).

Du må ikke angive oplysninger om kunstnerens navn, billedets titel og udgivelsestidspunkt og – sted.

Tilstræb en personlig og interessant sprogton (se evt. træningsøvelse 3).

- 3) Byt beskrivelse med din sidemand. Læs den grundigt, og brug 2 minutter på at gå på nettet og finde et eksempel, der svarer til beskrivelsen.

Sammenlign resultatet af jeres søgning med de oprindelige billeder og drøft, hvad der fik jer på sporet / hvad der gik galt.

Bevæg dig naturligt mellem konkret og abstrakt

Du skal på en logisk og naturlig måde bevæge dig mellem konkrete eksempler (det nære, sanselige og genkendelige) og mere abstrakte overvejelser (det reflekterende, undrende og filosoferende).

Giv dig god tid til at danne dig et overblik over dine eksempler, og udarbejd en disposition, der sikrer, at der er

- Bevægelse mellem konkret og abstrakt.
- Progression og udvikling i dine refleksioner.
- En gennemgående idé, vinkel og rød tråd gennem din reflekterende artikel.

Det gode eksempel:

”Rudolf Broby-Johansens digt, *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT*, fører læseren ind det allermest intime og frastødende rum og lader os fra allerførste parket overvære, hvordan en prostitueret udfører en abort på sig selv. Det er i sig selv grænseoverskridende, men digtets største kraft ligger i den form og det sprog, forfatteren har valgt: Alle overflødige småord som artikler og adverbier er skåret væk, og der optræder ikke én gang neksus i digtet. Stærkest effekt har imidlertid de mange selvopfundne ord – neologismer – som Broby-Johansen kaster direkte i hovedet på læseren. Sproglige og meget maleriske konstruktioner som ”SPREDBEN” og ”LIG KØNS-KRYBER” klinger videre i læserens bevidsthed længe efter, at man har lukket bogen i. Sproget i *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* er med andre ord ligeså meget i opløsning som den kvinde og den virkelighed, vi møder i digtet. Og det er jo netop *det*, der er kunstens potentiale: Potentialet til på en gang at fastholde og *forstærke* virkeligheden i al dens gru. Potentialet til at få os til at standse op og måske forstå, at tilværelsen er andet end grovvalsedede havregryn, danske stile og ubetydelige kærestesorger”.

Undgå:

At overgangene mellem konkret og abstrakt bliver for bratte og unaturlige

”Marco Evaristtis sværdbrugere indrammer således præcist, hvilket potentiale kunsten har til at ramme og provokere os.

Poul Erik Tøjner (f. 1959) er en dansk kunst- og litteraturkritiker. Han har siden 2000 været direktør for Louisiana Museum for Moderne Kunst.”

Det gode tip:

Det retoriske spørgsmål kan være en god bro fra det konkrete til det abstrakte.

”Marco Evaristtis sværdbrugere indrammer således præcist de udfordringer, den provokerende kunstner kan opleve. Hvad er forklaringen på, at den kunst, der søger grænser og dermed tvinger os til at standse op og reflektere, er så presset i disse år? Et muligt svar finder vi hos den danske kritiker og museumsdirektør Poul Erik Tøjner, der i sin artikel *Frihed er det bedste guld* stiller skarpt på to tendenser, der truer kunstnerens og museernes frihed – og dermed også *vores* frihed.”

Træningsøvelse 4: Stil det præcise retoriske spørgsmål. Og besvar det

Denne øvelse skal træne din evne til at stille det retoriske spørgsmål så skarpt, præcist og målrettet, at det helt naturligt lægger op til refleksioner og overvejelser, der indkredser et svar

- 1) Læs din egen beskrivelse fra træningsøvelse 3 og lad beskrivelsen vokse sig ind i ét knivskarpt retorisk spørgsmål, der lægger op til videre refleksioner. Overvej, om der er formuleringer eller iagttagelser i den oprindelige beskrivelse, der skal fjernes, tilføjes eller redigeres.

- 2) Byt tekster med en af dine klassekammerater, og læs beskrivelsen grundigt og opmærksomt. Overvej nøje, hvilke refleksioner denne beskrivelse og det retoriske spørgsmål lægger op til.
- 3) Skriv på baggrund af det retoriske spørgsmål videre på din makkers tekst, men nu på et mere abstrakt, reflekterende og overvejende niveau. Forsøg at hæve dig over eksemplet og beskrivelsen. Du kan fx forholde dig til temaer som ondskab, næstekærlighed, død, glæde, senmodernitet, sindssyge. Det er tilladt at bruge fagbegreber og viden fra andre fag som historie, oldtidskundskab og samfundsfag.

I får 20 minutter til pkt. 1-3. Herefter læser I hinandens tekster og bruger 6 minutter (3 minutter til hver) på at diskutere

- a) Om refleksionerne svarer til dem, I selv ville have skrevet.
- b) Om det retoriske spørgsmål gjorde det let eller svært at skrive videre på teksten? Hvorfor?

Reflektér på et højt abstraktionsniveau

Vis, at du er vidende og kan reflektere over emnet med et velfunderet og nysgerrigt 'helikopterblik'. Stil spørgsmål og brug fagbegreber, eksempler o.l., der hæver dig over de konkrete eksempler.

Det gode eksempel:

”Det er interessant, at både Balthus og Broby-Johansen stiller skarpt på det kvindelige skød og dermed tvinger os til at forholde os til den menneskelige seksualitet. På det punkt står de langt fra alene. Der går en lige linje fra Balthus og Broby-Johansen tilbage til den allerældste kunst og litteratur – tænk bare på Sofokles, der lod Ædipus gå i seng med sin egen mor – og herfra fortsætter det ellers bare. Listen over kunstnere, der er blevet beskyldt for usædelighed synes endeløs. J.P. Jacobsen, Herman Bang, Gustave Flaubert, Vladimir Nabokov, Wilhelm Freddie, Klaus Rifbjerg... og fra vores egen tid Iben Mondrup, Kamilla Hega Holst, Kim Leine, Karl Ove Knausgård... Men: Hvad viser denne optagethed af den menneskelige seksualitet os? At kunstnere er bundløst perverse? Eller skal forklaringen på, at vi provokeres og frastødes, i virkeligheden findes i, at kunsten fjerner det beskyttende filter mellem os – betragterne – og den natur, der jo bor i os *alle* sammen. At vi modvilligt spejler os selv og vores egne drifter i den drømmende Thérèse med de let spredte ben? At en stemme inden i os bydende hvisker: ”Tænd blenderen – du må godt. Det er bare en fisk”? Er det i virkeligheden en del af os selv, vi genkender og frastødes af, når vi står ansigt til ansigt med det grænsesøgende digt eller kunstværk? Måske er det vores egen indre, moralske grænsebom, der bliver rokket ved, når vi læser om den selvaborterende luder. På den anden side af bommen gemmer der sig et bundløst mørke. Måske. Spørgsmålet er, om vi med kunsten som rejseguide tør udforske – og udfordre – mørket.

Undgå:

- 1) At abstraktionsniveauet er så lavt, at det bliver banalt og for selvfølgeligt

”Jeg synes, at det er smagløst at udstille billeder af døde børn bare for at tjene penge på det”.

- 2) At bruge klicheer og alt for slidte metaforer og vendinger

”Et billede siger mere end 1000 ord”.

Det gode tip:

For at nå et højt abstraktionsniveau kan du også bruge relevante faglige begreber og viden fra andre fag end dansk.

”Der er en tydelig parallel mellem det apokalyptiske kaos, fotografiet fra den 11. september fastholder, og de dommedagsvisioner, vi finder hos den belgiske renæssancemaler Pieter Brueghel den Ældre”

Træningsøvelse 5: Find den gyldne vending, der løfter dit abstraktionsniveau.

Denne øvelse skal træne din evne til at finde ord og formuleringer, der åbner for refleksioner på et højt abstraktionsniveau. Den kan både laves individuelt og i mindre grupper.

- Læs sætning 1-11 og udvælg tre sætninger, der lægger op til refleksioner på for lavt og/eller banalt et niveau.
- Understreg det/de ord i hver af de tilbageværende sætninger, der fungerer som et springbræt til et højere abstraktionsniveau og begavede, vidende refleksioner.
- Vælg én sætning, og brug 3 minutter på at tænke over, hvilke refleksioner sætningen kunne danne afsæt for. Kan du gøre brug af danskfaglig viden, viden fra andre gymnasiefag (eller oplysninger fra nettet)? Skriv dine tanker ned.

1) Det kan virke paradoksalt, at man frastødes af kunst, der viser os, hvem vi i virkeligheden er.

2) Spørgsmålet er, om det er i orden at tage et billede af en afklædt, sovende klassekammerat, kalde det for kunst og lægge det på nettet?

3) Første Verdenskrig indvarslede en helt ny æra for den grænsesøgende kunst.

4) Spørgsmålet er, om denne kunstopfattelse er forenelig med moderne vestlige normer og værdier

5) Kan det reduceres til et spørgsmål om, at man ikke må slå levende væsener – i dette tilfælde fisk – ihjel, eller er sagen mere kompleks end som så?

6) Uanset religion, kultur og alder har vi altid friheden til at vælge – og fravælge – hvilken kunst, vi vil se, høre og dyrke.

7) Jeg synes personligt ikke, det er i orden at tage billeder af en, der ligger og vrider sig i smerte og beder om hjælp, og da slet ikke, hvis man er den eneste, der er til stede til at hjælpe. Og så nytter det ikke noget, at man bagefter kalder det for 'kunst'.

8) Poul Erik Tøjners artikel personificerer et dilemma, vi har stået i gennem flere år.

9) Der er en tankevækkende kløft mellem det senmoderne samfunds fokus på individets frihed til at udtrykke sig, og forestillingen om, at det er strafbart at producere et billede af Gud.

10) Jeg bliver rødglødende indeni, når jeg læser sådan en gang usympatisk ævl.

11) Er det en del af det moderne menneskes væsen at skulle dokumentere sin egen eksistens gennem det opstillede og fiktioniserede motiv?

Vis, at du tænker og reflekterer undervejs og bliver klogere på dit emne, mens du skriver

Forsøg at lade din reflekterende artikel afspejle en erkendelsesproces. Vis, at der sker noget med dig, og at du får en større forståelse af emnet, mens du skriver. Forestil dig, at både du og din læser skal blive en smule klogere ved hhv. at skrive og læse din artikel.

Det gode eksempel:

”Ved at gå helt tæt på Balthus’ maleri af den drømmende Thérèse har vi altså set, at vi er nødt til at ændre vores blik på hende – og på kunsten. At møde hende med en 2018-bevidsthed, der er formet af #metoo-bevægelsen, 4. bølge-feminisme og Donald Trumps konsekvente gradbøjninger af virkeligheden spolerer vores mulighed for at se hende som det, hun er: En pige, der hviler suverænt i sig selv og i sin egen endnu udfoldede seksualitet. Dette er en vigtig erkendelse, som vi også er nødt

til at tage med os, før vi fordømmer den kunstinstitution, Marco Evaristti rystede den danske andedam med på Trapholt for snart 20 år siden”.

Undgå:

At berette om dine handlinger, tanker og refleksioner, hvis de ikke er relevante i forhold til emnet:

”Jeg har netop skænket mig en kop kaffe og sidder nu og stirrer rastløst ind i den hvide skærm. En djævelsk tanke slår ned i mig som et lyn: Hvorfor bruge tid på at skrive om provokerende kunst, når man kunne sidde og se VM i fodbold?”.

Det gode tip:

Skriv metasprogligt/-kommunikativt (dvs.: skriv om, at du sidder og skriver). Invitér læseren helt ind i skrivesituationen og ind i dine tanker.

Tre eksempler:

”Når jeg sidder og betragter den unge piges sært indadvendte udtryk, er det som om, jeg genkender noget af mig selv”.

”Jeg lader blikket glide ned over Rudolf Broby-Johansens digt, og det slår mig, hvor utroligt grim og frastødende hans fremstilling af den stakkels prostituerede er. Selvom mange af ordene ikke engang findes, vækker de en instinktiv lede hos mig”.

”Det er som om, den uskyldige, ubekymrede sværddrager stirrer fra billedet på min skærm og direkte ind i mine øjne. Som om den trods tiden og bringer mig tilbage til kunstmuseet Trapholt en dag for mange år siden”.

Træningsøvelse 6: Skriv om din skrive- og erkendelsesproces

Denne øvelse skal træne din evne til at invitere læseren helt ind i skrivesituationen og i dine tanker, så han/hun kan se, at der sker noget med dig, mens du skriver.

Find din tekst fra træningsøvelse 4 frem. Gennemskriv den, så du mindst et sted undervejs

- a) peger på tekstens tilblivelse.
- b) giver din læser indsigt i, hvilke tanker der opstår i mødet mellem dig og dit eksempel på grænseoverskridende kunst.

Brug det tilknyttede tekstmateriale 1) til at præsentere og afgrænse emnet og 2) som en løftestang til at hæve dig over emnet og eksemplerne

Det gode eksempel:

”Den 29. december 2017 bragte Weekendavisen en kronik skrevet af kritiker og museumsdirektør for Louisiana, Poul Erik Tøjner. Kronikken er skrevet på baggrund af en frustration over, at man ud fra nutidige værdier og moralske forestillinger er begyndt at dømme og censurere kunst, der er blevet til i en helt anden tid. Han betegner det – med et lån fra Karl Marx – som et spøgelse, drager ”gennem kunst-, kultur- og universitetsverdenen” og leverer et angreb på ”den ordets, billedets og tankens frihed, som vores samfund har brugt århundreder på at bygge institutioner omkring” (l. 2-6). Han tager udgangspunkt i en konkret sag fra The Metropolitan Museum of Art i New York, hvor et berømt billede af den polsk-franske maler Balthus med ét er blevet midtpunkt i en voldsom diskussion (...)”

Undgå:

- At referere tekstmaterialet eller redegøre for synspunkterne

”Teksten handler om...”.

- At diskutere tekstmaterialet

”Jeg synes ikke forfatteren har ret, når hun siger, at...”.

- At lægge dig for tæt op ad tekstmaterialet, find andre eksempler og vinkler på stoffet, end dem tekstmaterialet giver dig

”Som der så flot står i teksten...”.

Husk: Tekstmaterialet *skal* præsenteres og anvendes på en måde, så det er synligt for læseren, at det er tekstens vinkel på emnet, der skrives om.

Det gode tip:

Læs teksten grundigt og træk max. 3 centrale citater ud, som du kan bruge i dine egne refleksioner. Brug din (dansk)faglige viden og/eller nettet til at finde eksempler, der sætter disse citater og deres vinkel på emnet ind i et bredere perspektiv.